

Kan vi stole på myterne?

Historikeren er detektiv, detektiven er historiker

Historikerens arbejde kan sammenlignes med en detektiv, der har en sag, som skal opklares. Historikeren undersøger fortidens optegnelser og spor, drager dem i tvivl og fremskaffer yderligere oplysninger. Akkurat som en detektiv tager historikeren på jagt efter forbindelser, nøglepersoner og begivenheder.

En god historiker lever sig ind i andre menneskers måde at tænke og leve på. Detektivens arbejde kan sammenlignes med at lægge et puslespil, hvor hvert spor svarer til en brik i puslespillet – og til sidst har man samlet et helt billede af, hvad der foregik. Men sommetider mangler der en eller flere brikker, og man må så bruge sin kritiske sans og måske endda gætte sig lidt frem.

Sigtet med historikernes – og detektivens – arbejde er at finde sandheden, hvis sådan en findes. Det kan nemlig være meget svært at sige, hvad der er rigtig og forkert, når vi beskæftiger os med mennesker. Man kan jo ikke læse folks tanker – og da slet ikke, hvis det drejer sig om nogen, der er døde.

Og vi kan ikke altid vurdere ting, uden at vores egen viden, fordomme og meninger kommer til at præge vurderingen.

Detektiven leder – ligesom historikeren – efter spor. Der findes forskellige (historiske) spor, og detektiven vurderer hele tiden, om det er gode spor, og hvad de kan bruges til. Nogle kilder er på skrift, nogle er mundtlige fortællinger, og nogle er genstande. For at finde spor besøger detektiven og historikeren gerningsstedet, skaffer beviser og sammenligner de forskellige spor. Man bruger hele tiden sin kritiske sans.

Detektivens arbejde med de spor hedder i historiefaget kildekritik – eller spormetoden – men forskellen er ikke så stor.

Det er vigtigt at finde frem til de rigtige kilder og undersøge, hvad de kan fortælle om myten. På din mytejagt er det godt at stille nogle helt grundlæggende spørgsmål til kilder eller sporerne:

1. *Hvad er det for en kilde?* Er det et brev, en avisartikel, en tale, en erindring, en genstand eller noget andet? Og hvad betyder det for kilden?
2. *Hvornår er kilden fra?* Her er det vigtigt om kilden er samtidig med de begivenheder, som den beskriver. Hvis der er gået lang tid mellem en begivenhed og beskrivelsen af begivenheden er der risiko for, at detaljer glemmes, eller at beskrivelsen bliver farvet af eftertidens syn på begivenheden!
3. *Hvem har skrevet eller lavet kilden?* Er det en forfatter, en maler, en præst, eller hvem er det – og hvilken betydning har det?
4. *Hvem er kilden skrevet eller fortalt til?* Hvem er det, som skal læse eller høre på den? Hvem er kilden henvendt til – er det et hemmeligt dokument til en enkelt person eller en reklame til mange?

Når mytedetektiven har arbejdet lidt med kilden og fået svar på sine første spørgsmål, så skal kilden nærlæses, og indholdet bearbejdes. Nu stiller mytedetektiven nye spørgsmål, nemlig

1. *Hvad står der egentlig i kilden?*
2. *Taler kilden sandt eller forsøger den at fortælle en bestemt vinkel på sagen?* Har forfatteren et bestemt syn på sagen? Hvad var vigtigt for den, der skrev kilden? Man taler om, at kilden har en tendens. Den fremhæver noget på bekostning af noget andet. Kildens tendens er et spørgsmål om, hvorvidt der i teksten ligger et bestemt, overordnet syn på det emne, som kilden skal bruges som kilde til. Er der f.eks. et gennemgående positivt eller meget kritisk syn på de begivenheder eller personer, der beskrives?
3. *Hvorfor er kilden interessant?* Hvilken historisk begivenhed kan kilden belyse? Er den en stor verdensbegivenhed? En familiehistorie! Eller tøjmoden i år 1900? Ofte kan kilder bruges til at belyse mere, end hvad der blot står i kilden.

Når detektiven taler med sine vidner (kilder), så er han interesseret i at vide, hvor tæt folk var på begivenheden. Det samme er historikeren, og derfor deles kilder op i førstehånds- og andenhåndskilder.

- A. En *førstehåndskilde* har altid selv oplevet de begivenheder, som han beskriver. Han er et øjenvidne.
- B. En *andenhåndskilde* har derimod ikke selv oplevet de begivenheder, han skriver eller fortæller om, men har hørt om dem fra andre.

Hvorfor er det vigtigt at skelne mellem første- og andenhåndskilder? Jo flere led, en historie har været igennem, jo større chancer er der for misforståelser, fordrejninger og tab af detaljer undervejs. Det samme gælder for historiske kilder.

Ligesom detektiven benytter historikeren sig ikke kun af vidneudsagn om, hvad der er foregået i fortiden. Han benytter sig også af fysiske spor. Dem kalder historikeren for levn. Man kan altså skelne mellem to typer:

- A. *Beretninger* (eller vidneudsagn) er nogens fortolkning af fortidens begivenheder.
- B. *Levn* er direkte spor af historiske begivenheder eller forhold. Det kan være en arkæologisk genstand, et billede eller en skriftlig kilde.

Men genstande og kilder er ikke pr. definition det ene eller det andet. Det vigtige er, hvordan man bruger kilden eller genstanden til at sige noget om fortiden. Forskellen kan illustreres f.eks. ved et billede af mordet på Knud den Hellige i 1086, malet i 1800-tallet. Når historikeren bruger billedet som *beretning*, så interesserer han sig for den fortælling, der er i billedet: er det en sand eller troværdig fremstilling af begivenhederne, som de fandt sted i 1086? Når han interesserer sig for billedet som et *levn*, spørger han ikke til, hvad det kan fortælle om begivenhederne dengang, men i stedet hvad billedet kan fortælle om synet på Knuds-myten i 1800-tallet, og det er billedet jo en troværdig kilde til, hvorimod dets værdi som kilde til selve mordet er problematisk.

Se og læs mere på kilder.dk

Tips og tricks til læreren

De spørgsmål og de kilder, vi vælger, har betydning for de resultater, som man får. Vores forforståelse, vores viden og kunnen har indflydelse på, hvad vi kan læse ud af kilderne. Det er en fejlkilde!

Vores kritiske spørgsmål bruges til at finde frem til og vurdere kvaliteten af de udsagn, kilderne leverer. Det vil sige: kilderne leverer jo ikke noget i sig selv. Det er jo vores viden, overblik, kritiske sans etc., der afgør, hvor meget vi kan få ud af kilderne.

Eleverne skal lære at forholde sig kritisk til kilderne. De kan arbejde med temaer som

1. Et tilstræbt sandhedskrav – ud fra tilgængelige kilder søger historikeren at rekonstruere sandheden om fortiden så korrekt som muligt. Sandhedskravet er grundlæggende idealet. Men vores egen nutiden afspejler sig ofte i vores brug af kilderne og i vores fortolkninger. Menneskets syn på sig selv og dets omverden – og deraf afledt også det enkelte menneskes værdier, holdninger og ikke mindst handlinger
2. Hvilken salgs værktøjer bruger mytedetektiven (historikeren): metoden og kildekritikken.
3. Hermeneutiske diskussioner – fortolke/oversætte. Det er ikke en eksakt videnskab som f.eks. naturvidenskaben. Det er primært den historiske metode, der gør historie til en videnskab.
4. Historikeren opstiller en hypotese og efterprøver denne på de kilder, han har til rådighed.
5. Historikerens spørgsmål og undersøgelse er afgørende for, hvordan et historisk spor tolkes. Spørgsmålene styrer processen. Man taler derfor om et funktionelt kildesyn.
6. Historiefremstillinger er derfor ikke neutrale og objektive. De bygger altid på værdier, valg og tolkninger. Det betyder dog ikke, at alle tolkninger er lige gode og lige relevante.